

Jaarverslag van het Vogeltrekstation over 1959

(With summary: Annual Report of the Vogeltrekstation for 1959)

1. Voorwoord.

Het jaar 1959 bracht voor het Vogeltrekstation een aantal goede resultaten op verschillend gebied.

Het ringonderzoek nam een enorme vlucht. De reorganisatie van de ringcentrale enthousiasmeerde de vogelaars zo sterk, dat het totaal aantal geringde vogels een maximum van 92.000 stuks bereikte. In vergelijking met buitenlandse ringstations is dit een verbazingwekkend groot aantal. Dit resultaat stelde de administratie inmiddels op een zeer zware proef. De verwachting, dat door de vereenvoudiging van het administratieve werk meer tijd zou vrijkomen voor het uitwerken van de terugmeldingen, is dan ook tot nu toe niet opgegaan.

De Heer PERDECK schonk dit jaar veel aandacht aan de verplaatsingsproef met Spreeuwen naar Barcelona. Nadat gedurende twee achtereenvolgende jaren de uitvoering van de proeven door invoerformaliteiten werd opgehouden, slaagde hij er in om in 1959 duizend vogels te lossen nabij het Ebrodal. Het is te verwachten, dat deze proef nog een seizoen zal moeten worden voortgezet.

De verplaatsingsproeven met Wintertalingen werden dit jaar weer op ruime schaal uitgevoerd, dank zij de steun van het Jachtfonds. Zij werden thans afgesloten en een verslag van de resultaten is in voorbereiding.

Ook de veldwaarnemingen brachten in dit jaar goede resultaten. De reeds in 1958 begonnen waarnemingen in Denemarken werden herhaald en nu met meer succes. Wij betuigen onze dank aan Dr. L. FERDINAND te Skovlunde voor de moeite die hij heeft genomen om de waarnemers bij Blaavands Huk aan een goed onderdak te helpen. De uitkomsten van dit werk waren echter zo, dat een reeds lang gekoesterde wens — het doen van waarnemingen in Zuid-Noorwegen — uitgroeide tot een serieus plan. Het was daarom zeer verheugend, dat de Organisatie voor Zuiver-Wetenschap-

pelijk Onderzoek ons voor de uitvoering van dit plan in 1960 belangrijke financiële steun toezegde.

Het tiende achtereenvolgende trekkamp werd dit jaar op Voorne gehouden. Er namen 15 studenten aan deel, die gastvrijheid genoten in „Weeversduin”, het veldlaboratorium van het Instituut voor Oecologisch Onderzoek. De jaarlijks groeiende hoeveelheid protocollen uit deze kampen, die nog slechts zeer onvolledig zijn uitgewerkt, vervulde ons reeds enige jaren met zorg. Ook hiervoor is nu een oplossing gevonden, door belangrijke financiële steun van de Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek. Hierdoor zijn wij in 1960 in staat een bioloog aan te stellen om de in vele opzichten waardevolle gegevens uit te werken.

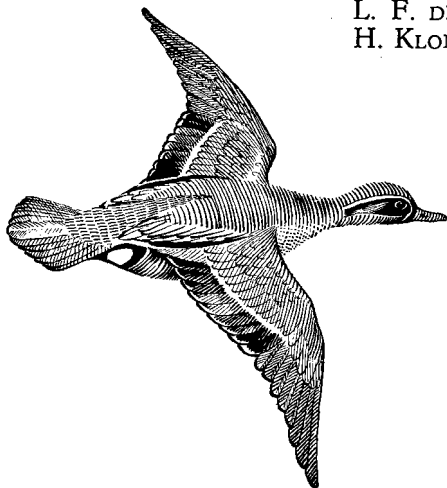
De vinkenbaan werkte op volle toeren onder de leiding van de Heer G. J. VOORHAM, zodat weer omstreeks 10.000 vogels van diverse soorten konden worden geringd. De vangst van Spreeuwen verliep gunstig, zodat de verplaatsingsproeven hierdoor niet worden gestageneerd.

De Heer J. K. DONKER heeft de uitwerking van de ringgegevens van de Smient in *Ardea* gepubliceerd. De Heer PERDECK verwerkte de uitgebreide protocollen van het gedrag van de Grote Jager tot een publicatie, die in 1960 verschijnen zal. Ook de waarnemingen over de trekactiviteit van Spreeuwen in onze „Kramer-kooi” werden door de Heer P. NIJHOFF tot een verslag samengevat.

In de personeelsbezetting kwam enige wijziging. De Heer R. L. MULDER, die werkzaam was bij de ringcentrale, verliet het trekstation. In deze vacature werd voor 1 januari nog niet voorzien. De Heer A. J. DE ZWART werd per 1 augustus aangesteld als assistent bij het andere onderzoek van de Heer PERDECK.

De in dit jaarverslag opgenomen vogeltekeningen danken wij wederom aan de Heer M. J. C. KOLVOORT.

Namens het Bestuur,
L. F. DE BEAUFORT, voorzitter
H. KLOMP, secretaris.

2. Experimenten en ringwerk.

door A. C. PERDECK

Verplaatsingsproeven met Wintertaling en Spreeuw.

De verplaatsingsproef met Wintertalingen kon, dank zij de subsidie van het Jachtfonds, in 1959 worden voortgezet. Ruim 800 Wintertalingen, gevangen in de eendenkooi van de Heer BUISMAN te Piaam, werden naar Zürich gezonden en aldaar losgelaten. Het totaal aantal verzonden vogels sinds het begin der proef in 1956 bedraagt nu bijna 1500.

Op 1 januari 1960 waren hiervan 110 terugmeldingen binnengekomen, waarvan 33 uit de direkte omgeving van de plaats van loslaten. De centrale vraagstelling van de proef was of de vogels in staat zouden zijn na hun verplaatsing gericht terug te keren naar het gebied waar zij gevangen werden. De talingen onderbreken hun trek hier tijdelijk en de mogelijkheid bestond dat zij dit rustgebied terug vinden met doelgerichte oriëntatie.

Het aantal terugmeldingen uit de herfst, direkt volgende op de verplaatsing, is nu wel groot genoeg om te kunnen vaststellen dat zij dit niet doen. Niettemin bevindt zich onder de 4 terugmeldingen uit Nederland één interessant geval dat op een dergelijk vermogen zou kunnen wijzen. Het betreft hier een jonge vogel, die ongeveer 14 dagen na het loslaten vlak bij de eendenkooi in Piaam werd geschoten. De grote spreiding in de ligging der terugmeldingen laat echter ook de mogelijkheid toe dat het hier om een zuiver toevallige gebeurtenis gaat.

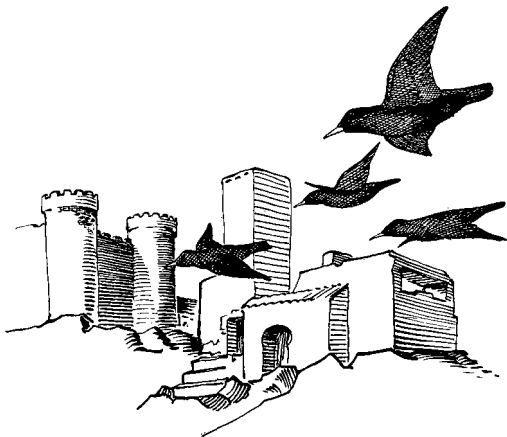
De sinds het vorige jaar nieuw binnengekomen terugmeldingen hebben geen essentiële veranderingen van het beeld met zich meegebracht. Wel is het nu duidelijker dat de jonge vogels, ondanks de grote spreiding, niet willekeurig naar alle kanten vliegen. Er is een zekere oriëntatie in twee tegenovergestelde richtingen, nl. ZW en NO.

Terwijl de ZW-richting beschouwd mag worden als de normale herfsttrekrichting is de NO-richting onverwacht. Dergelijke richtingen, tegenovergesteld aan de te verwachten trekrichting, zijn echter ook bij andere soorten vastgesteld. Zeer uitgesproken was dit bv. het geval bij verplaatsingsproeven met Wilde Eenden in Noord-Amerika. Vermoedelijk hebben wij hier te maken met een reactie op de experimentele ingreep.

De proef wordt thans als afgesloten beschouwd en een publikatie zal worden voorbereid.

In 1959 gelukte het eindelijk om toestemming van de Spaanse autoriteiten te krijgen voor het loslaten van Spreeuwen in Barcelona. De opzet van deze proef is om na te gaan wat de vogels er toe brengt hun herfsttrek te beëindigen. Wanneer we ons even beperken tot de jonge vogels, die dus hun eerste reis maken, kan men

zich in principe twee mogelijkheden voorstellen. Ten eerste zou de vogel zolang kunnen doorvliegen totdat zijn trekdrang minimaal is geworden. Dan kiest hij zich een gunstig terrein om te overwinteren. Ten tweede is het mogelijk dat de trekdrang van de vogel afgeremd wordt door het trekken door gunstige winterkwartieren. In het eerste geval zijn dus inwendige factoren bepalend voor het beëindigen van de trek, in het tweede geval zijn de uitwendige prikkels doorslaggevend.

Bij de verplaatsingsproeven van Spreeuwen naar Zwitserland werden een groot aantal vogels 's winters teruggemeld uit het Ebro-dal in de buurt van Zaragossa. Dergelijke concentraties van terugmeldingen in dit gebied zijn ook bekend van in Zuid-Duitsland geringde Spreeuwen. Hier ligt dus blijkbaar een gunstig winterkwartier voor de Spreeuw. Spreeuwen, die op de vinkenbaan zijn gevangen en in Barcelona worden losgelaten, zullen dan al spoedig dit gebied bereiken, na een vlucht van 150—200 km in west- tot zuidwestelijke richting. Van uit Wassenaar zouden zij gemiddeld nog twee maal zover moeten trekken om in het winterkwartier aan te landen.

De terugmelding van de naar Spanje verzonden vogels zouden dus, als inwendige factoren bepalend zijn voor het beëindigen van de trek, ver voorbij het Ebro-dal moeten liggen.

Er werden in 1959 1.000 Spreeuwen naar Barcelona verplaatst. De vangst geschiedde in de maand oktober, dus als de trek op zijn hoogtepunt is en wanneer we vooral te maken hebben met Spreeuwen die vrij westelijk overwinteren. Er werd geen scheiding gemaakt tussen jonge en oude vogels, zodat er 318 overjarige Spreeuwen werden meegezonden. De terugmeldingen, die meer dan 100 km van Barcelona liggen, zijn in fig. 1 in kaart gebracht.

Het is duidelijk dat voor onze vraagstelling vooral de vondsten van jonge vogels uit de winter van belang zijn. Dan blijkt dat er 2 tot

het Ebro-dal gekomen zijn en 5 hier voorbij, soms op grote afstand. Deze gegevens geven een voorlopige aanwijzing dat het beëindigen van de trek voornamelijk inwendig bepaald is.

Interessant zijn de 3 terugmeldingen van overjarige vogels. Twee

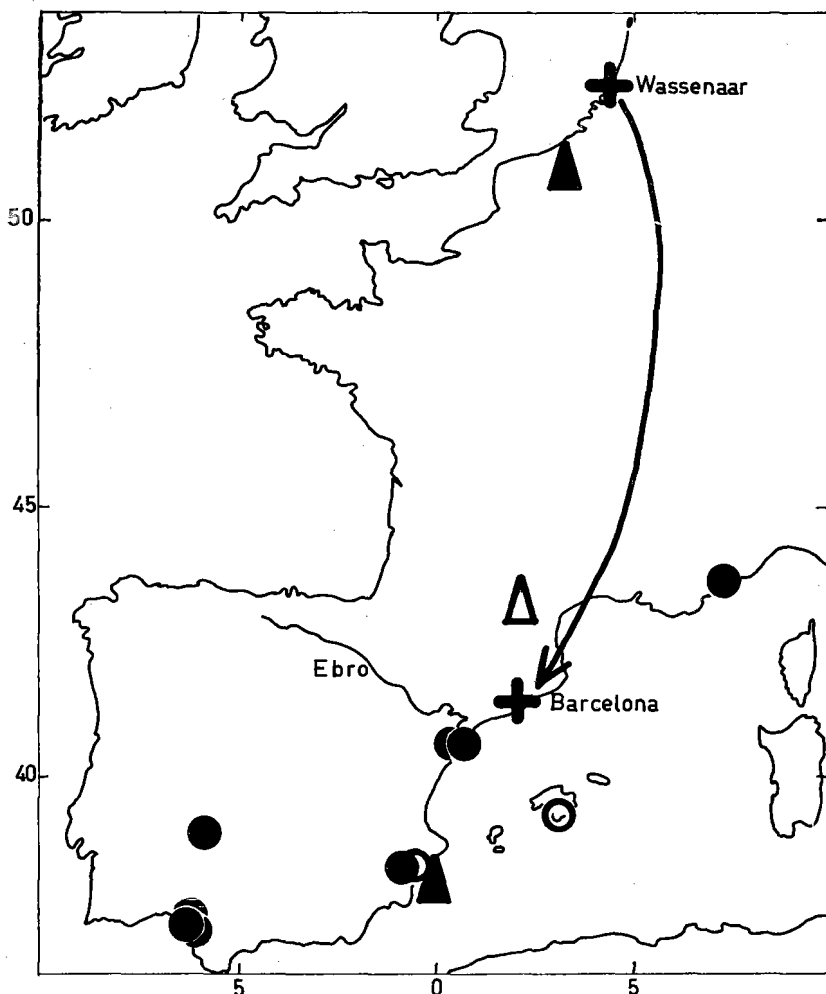

Fig. 1. Terugmeldingen van naar Spanje verplaatste Spreeuwen, gevangen te Wassenaar in oktober 1959.

Ronde figuren : eerstejaars vogels

Driehoeken : overjarige vogels

Open figuren : terugmeldingen in okt. en nov.

Gesloten figuren : terugmeldingen in dec., jan. en febr.

Recoveries of Starlings caught at Wassenaar in Oct. 1959 and displaced to Spain.

Circles : Juveniles. Open signs: recovered in Oct. and Nov.

Triangles. adults: Solid signs: recovered in Dec., Jan. and Feb.

ervan liggen 200 en ruim 1000 km ten noorden van Barcelona. Zonder twijfel trokken deze vogels doelgericht naar hun oorspronkelijk winterkwartier. De resultaten van de verplaatsingsproef naar Zwitserland worden hierdoor zeer fraai bevestigd. Men realiseert zich dat deze doelgerichte oriëntatie van de oude vogel met zich meebrengt dat het beëindigen van de trek waarschijnlijk berust op het herkennen van een gebied waar hij reeds één of meer keren overwinterd heeft. Hier zijn dus uitwendige factoren bepalend. Het ligt in de bedoeling deze proef in 1960 voort te zetten.

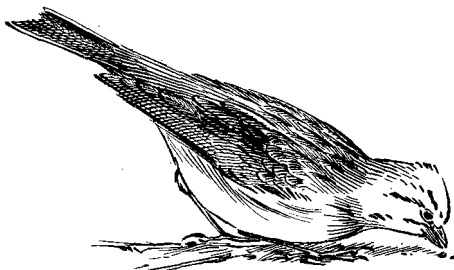
Vangsten en waarnemingen op de vinkenbaan. Op de vinkenbaan in Meiendel werd in 1959 het hoogste jaartotaal voor deze baan bereikt. Er werden 10.221 vogels geringd in 47 soorten. De aantallen van de voornaamste soorten geven wij hieronder.

Spreeuw . . .	7675	Ringmus . . .	263	Geelgors . . .	66
Sijs	1068	Groenling . .	224	Witte Kwikstaart	44
Vink	606	Grote Barmsijs	112	Kleine Barmsijs	43
Keep	403	Rietgors . . .	88	Graspieper . . .	37
Kneu	286	Frater	67	Ijsgors	33

De trek van Vinken zette op 28 september in en bereikte eind oktober tot begin november zijn hoogtepunt. 1959 behoort duidelijk tot de jaren met een zwakke gestuwde Vinkentrek, wat ongetwijfeld in verband moet worden gebracht met de overheersende oostelijke winden in de eerste helft van oktober. Er waren dan ook veel mannetjes (vgl. Jaarverslag 1954).

De Spreeuwentrek had een gelijkmatig karakter. Zij begon 24 september en zwol min of meer geleidelijk aan tot eind oktober, waarna de trek weer afnam. Het hoge percentage overjarige vogels van de vangsten was opvallend.

Sijzen, Rietgorzen en Geelgorzen waren in duidelijk grotere aantallen aanwezig dan normaal. De, door het hele land gesignaleerde, invasie van Zwarte Mezen gedurende de maand september was ook op de baan merkbaar. Evenals in 1958 was er een kleine invasie van Grote Barmsijzen (in november, iets sterker dan vorig jaar).

Tussen de troepjes Grote Barmsijzen zaten vaak ook exemplaren van de Kleine Barmsijzen. Dit ras was ook talrijker dan in andere jaren. Als bijzondere waarnemingen vermelden wij hier nog een Visarend op 18 september en een troep van 16 Kraanvogels op 19 november.

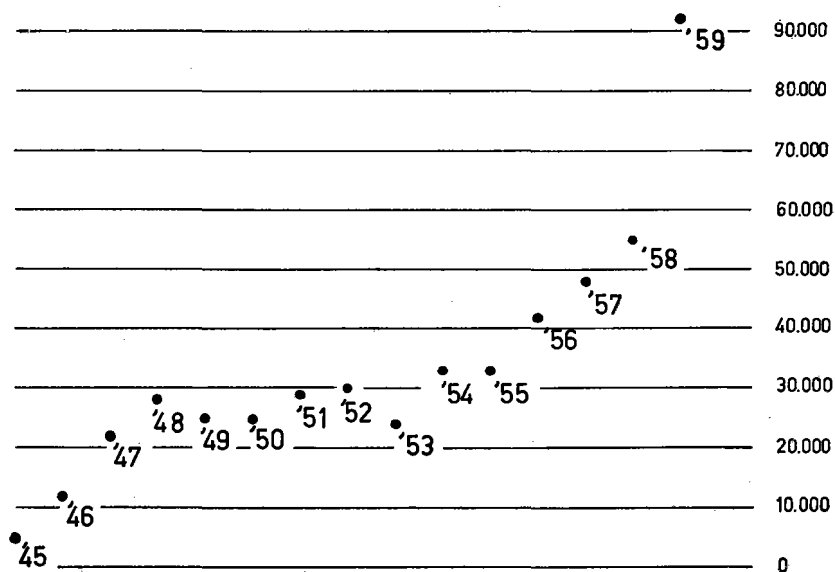

Fig. 2. Aantallen in Nederland geringde vogels over de jaren 1945 t/m 1959.
Numbers of birds ringed in Holland in the years 1945—1959.

De ringcentrale.

Het is hier niet de plaats om uitvoerig in te gaan op de jaarlijkse vorderingen van het ringonderzoek. Hiervoor dienen de speciale publikaties waarin de nieuwste ringvondsten worden medegedeeld. Toen het Vogeltrekstation de ringcentrale in 1958 overnam, meenden wij dat door een meer efficiënte bedrijfsvoering meer tijd vrij zou komen voor de bewerking van de resultaten. Dit is echter niet geschied en de oorzaak hiervan moet gezocht worden in de bijzonder sterke toename van de aantallen geringde vogels. Het administratieve gedeelte van het werk neemt daardoor alle tijd in beslag. Om een indruk van deze toename te geven, zijn de aantallen die jaarlijks worden geringd, weergegeven in fig. 2. Nadat in 1947 het vooroorlogse peil weer was bereikt, verdrievoudigde het cijfer zich in de loop van 5 à 6 jaar! In 1959 werd een record van 92.000 geringde vogels gehaald. Tot en met 1959 zijn omstreeks 785.000 vogels in ons land geringd en hiervan zijn ongeveer 31.000 terugmeldingen binnengekomen. Ook vergeleken met andere landen in Europa zijn deze aantallen zeer groot. Slechts in Duitsland, Groot-

Brittanië, Zweden en de U.S.S.R. was tot 1957 het totaal aantal geringde vogels groter dan in Nederland. Dit is des te sprekender als men beseft dat in al deze landen twee of meer ringcentrales opereren of hebben geopereerd. Wat de aantallen verkregen terugmeldingen betreft, staat Nederland reeds op de derde plaats na Duitsland en Groot-Brittanië. Verder heeft geen der grotere ringcentrales de resultaten zo volledig gepubliceerd als de Leidse centrale.

Het Vogeltrekstation zal alle moeite doen om deze vooraanstaande positie van Nederland in het Europese ringonderzoek te handhaven.

3. De veldwaarnemingen.

door H. KLOMP en A. C. PERDECK

Evenals in 1958 werden er dit jaar waarnemingen verricht in Nederland zelf en in het buitenland.

Bij wijze van proef werd er in het voorjaar, van 25 tot 28 maart, een klein trekkamp gehouden in Putten. Het doel van dit kamp was eens te onderzoeken welke mogelijkheden het observeren van de voorjaarstrek biedt.

Het weer was redelijk, maar de trek was uitermate zwak. Slechts door 3-6 binnenlandposten te combineren was het mogelijk de richting van de trek vast te stellen. Deze was ongeveer NO, zowel voor Vink als Spreeuw. Om een indruk van de sterkte van de trek te geven, vermelden wij dat per post per ochtend gemiddeld slechts 46 Vinken werden waargenomen. De spreiding van de richtingen was groot, vooral op 25 maart, een volkomen zonloze, regenachtige dag. Opvallend was verder dat de trek maar zeer kort duurde, na 9 uur was deze praktisch afgelopen.

Om ongeveer 6.30 uur werden geregeld zeer grote Spreeuwen-troepen waargenomen, die in NO-richting hoog overvlogen. Het vermoeden, dat dit slaaptrek was, werd gesteund door de ontdekking van een grote Spreeuwenslaapplaats bij Nijkerk, ongeveer ten ZW van het waarnemingsgebied. De afvliegrichtingen van de Spreeuwen uit deze slaapplaats werden op 28 maart onderzocht. Zij bleken zich naar alle kanten, in grote troepen te verspreiden. Tweemaal werd een post langs de kust geplaatst. Ook waar de kustlijn hiervoor gunstig was, werd geen duidelijk gestuwde trek waargenomen. Onze eindindruk was, dat de voorjaarstrek van Spreeuw en Vink reeds bijna geëindigd was. Een volgende maal zullen wij het wat vroeger moeten proberen, hoewel de kans op een meer spectaculaire trek in het voorjaar wel altijd vrij klein zal zijn.

Het herfsttrekkamp werd dit jaar van 11 t/m 17 oktober in Oostvoorne gehouden. We sloten daarmee een periode af van 9 achtereenvolgende kampen in het Zuiderzeegebied, waarbij wij steeds ons bivak in „de Werkstee” te Putten hadden opgeslagen. We besloten

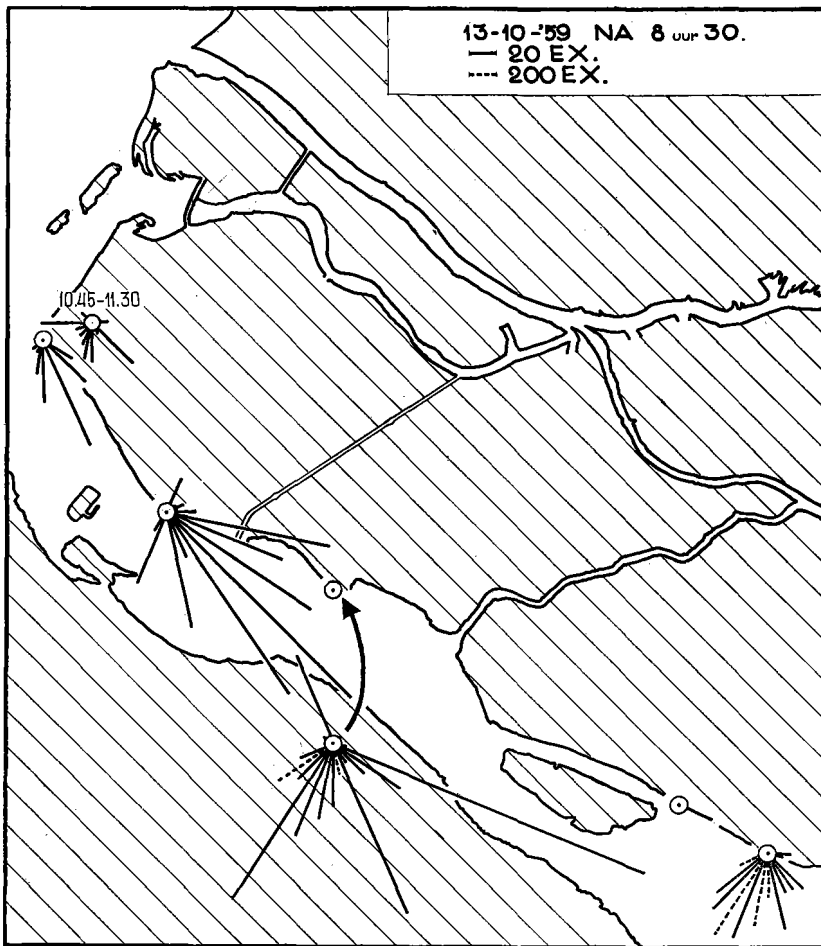

Fig. 3. Waarnemingen van trekkende Vinken op Voorne en omgeving.
Observations on migrating Chaffinches at Voorne and surroundings.

tot deze wijziging omdat het Zuiderzeegebied ons geen speciale problemen meer bood en bovendien het waarnemingsterrein minder gunstig was geworden door het droogvallen van Flevoland. Het Zuidhollandse en Zeeuwse eilandengebied trok ons erg aan, omdat er weinig over het verloop van de trek bekend is en de afwisseling van brede riviermonden met grillig gevormde eilanden het trekbeeld lokaal waarschijnlijk sterk zou beïnvloeden, althans wijzen de ringgegevens er op, dat een deel van de Zuidhollandse kusttrekkers in het eilandengebied sterk landinwaarts wordt afgeleid. Op dit laatste punt hebben we dan ook een belangrijk deel van onze verwachtingen geconcentreerd. Het bleek al spoedig, dat de Vinken,

Fig. 4. Waarnemingen van trekkende Vinken op Voorne en omgeving.
Observations on migrating Chaffinches at Voorne and surroundings.

die Voorne vanuit Zuidholland, via De Beer in een vrij brede stroom bereiken, zich sterk laten stuwen tegen de NW-ZO verloopende kust langs het Haringvliet. Bij de in zee uitstekende westpunt gaat slechts een klein gedeelte van de trekkers over naar Goeree, terwijl trek over zee in de voorkeursrichting (WZW) slechts op één dag (14 okt.) op grote hoogte werd waargenomen. De meeste dieren trekken in ZO-richting langs de kust verder en concentreren zich meer en meer boven de in breedte afnemende duinstrook. Waar deze eindigt (even ten W van Hellevoetsluis), steekt weer een deel der trekkers het Haringvliet over in zuidelijke

richting. Dit gedrag herhaalt zich bij de volgende in het Haringvliet uitspringende delen van Voorne en Putten.

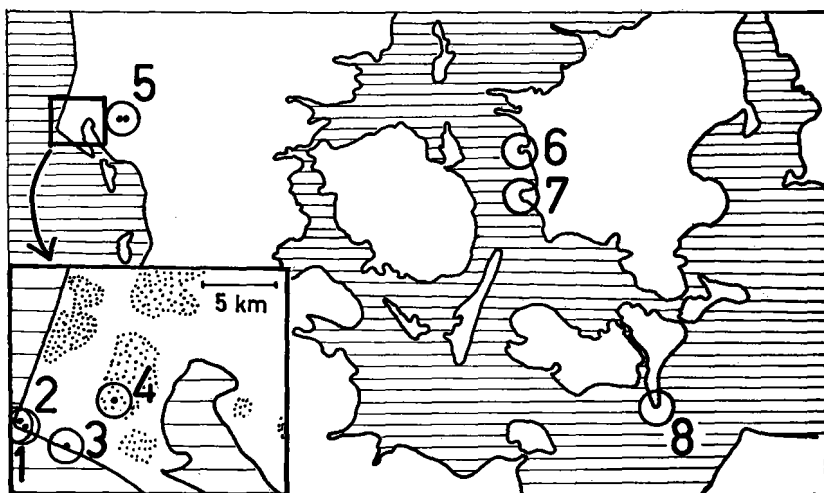
Een van dag tot dag nogal wisselende fractie van trekkers bereikt tenslotte Beierland en steekt het Haringvliet over bij Numansdorp of waarschijnlijk reeds eerder via Tiengemeten. Zie fig. 3 en 4. Deze waarnemingen ondersteunen dus de resultaten van het ring-onderzoek, waarvan hierboven sprake was. Immers wanneer de Vinken (en ook van Kneuen, Ringmussen en Sijzen werd hetzelfde gedrag gezien) zich langs het Grevelingen en de Ooster- en Westerschelde op dezelfde wijze gedragen, zullen vele tenslotte in de omgeving van Antwerpen belanden.

Uit het „binnenland” van de eilanden hebben we slechts enkele gegevens. Deze laten zien dat de Vinkentrek in de vlakke polders op Voorne en Putten, maar ook nog verder oostelijk, op Beierland in hoofdzaak ZW gericht is. Deze richting wijkt wat af van de voorkeursrichting van de Vink in Zuidholland. Het aantal waargenomen dieren is echter te klein om hieraan reeds nu betekenis toe te kennen.

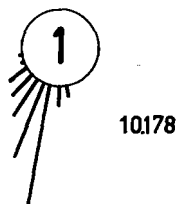
De resultaten van dit jaar maken het ongetwijfeld lonend om de waarnemingen in het eilandengebied voort te zetten. Vooral voor een trekkamp is de studie van de invloed van locale geografische situaties op de trek zeer instructief. Of wij in 1960 ons bivak tussen de Zeeuwse stromen zullen opslaan, is nog niet zeker, omdat het verloop van de trek in Noord-Nederland en Noordwest-Duitsland meer en meer onze aandacht vraagt.

De waarnemingen in het buitenland vormden de voortzetting van een programma waarmee in 1958 werd begonnen.

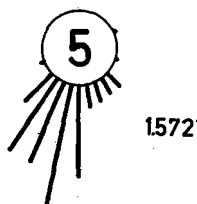
Dit programma heeft ten doel de standaardrichting in de herfst van de Skandinaafse Vink over de gehele route van broedgebied tot winterkwartier vast te leggen. In 1958 werd hiertoe waargenomen in Noordwest-Frankrijk en Jutland. De Franse waarnemingen waren zeer succesvol en hebben een fraaie bevestiging gegeven van de oudere waarnemingen van VAN DOBBEN in dit gebied (zie Jaarverslag 1958). Een herhaling hiervan leek daarom voorlopig niet noodzakelijk. De Deense waarnemingen hadden echter weinig resultaat. Aan dit gebied werd daarom in 1959 de volle aandacht gegeven. De zwakke trek in midden Jutland in 1958 leidde tot de veronderstelling dat dit gebied in de trekschaduw ligt van de Zweedse westkust en de iets sterkere trek in de omgeving van Flensburg deed vermoeden dat de Vinken vooral over de Deense eilanden trekken. Daarom werd een groep waarnemers uitgezonden naar het eiland Seeland. Om meer zekerheid te krijgen over het al of niet bestaan van een redelijke Vinkentrek in Jutland, werd een andere groep geplaatst bij Blaavands Huk. Op dit punt kan men, bij een ergens tussen zuid en west liggende standaardrichting, de sterkste concentratie verwachten. Bovendien is het punt gunstig voor het waarnemen van zeetrek in de standaardrichting door het abrupt terugbuigen van de kust naar het oosten. Beide groepen deden

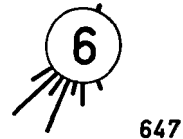
BLAAV. HUK 1

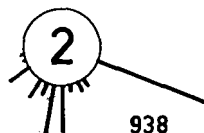
VARDE

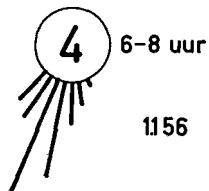
REERSØ

BLAAV. HUK 2

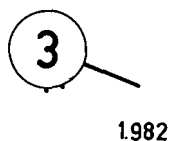
OXBY PL.

HALSSKOV

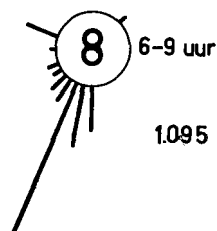
SR. OXBY

OXBY PL.

GEDSER

belangwekkende waarnemingen in de periode van zeer constant mooi weer met voornamelijk lichte oostelijke winden. Een samenvatting is in fig. 5 gegeven.

De waarnemingen in Seeland werden verricht op twee uitstekende punten, Reersö en Halsskov. De meeste vogels staken hier in zee en hoewel de trek niet erg sterk was, konden toch genoeg gegevens verkregen worden om de standaardrichting te bepalen. Deze ligt tussen ZW en W met een gemiddelde van ongeveer ZW ten Z. Het eiland Fünen aan de overkant was meestal duidelijk zichtbaar. Het strekte zich echter over een grote lengte van de horizon uit, van ongeveer WNW tot ZW. Ook een aantal kleinere eilanden waren zichtbaar vanuit de beide waarnemingspunten. Niets in het gedrag der vogels liet vermoeden dat zij zich door deze kusten in hun richting lieten beïnvloeden en er bestaat daarom weinig twijfel dat de waargenomen richtingen inderdaad echte standaardrichtingen zijn. Op de terugweg werd nog een deel van een morgen (op 12 okt.) waargenomen te Gedser, de zuidelijkste punt van het eiland Falster. De trek was hier opvallend sterker dan op Seeland. De vertrekrichting van de in zee stekende vogels lag gemiddeld iets zuidelijker, nl. ZZW. Een duidelijke draaiing van de trekrichting in de loop van de ochtend werd op geen der punten geconstateerd. De waarnemingen op Blaavands Huk concentreerden zich eveneens vooral op het nauwkeurig vastleggen van de richting waarin de Vinken zee kozen. Het punt bleek hiervoor zeer gunstig te liggen. Grote aantallen, aankomend langs de NNO-ZZW lopende westkust, staken in zee. Het gedrag der vogels was veelbetekenend. Bij de punt aangekomen, was er meestal een grote aarzeling en pas na vaak minuten lang stijgen boven hetzelfde punt staken de troepen in zee. Voor zover zij door de kijker te volgen waren, was hun koers dan zeer vast. De meest vertegenwoordigde richting bleek Z ten W te zijn (fig. 5, Blaavands Huk 1). Op dit punt staken bijna alle troepen in zee. Waarnemingen op een punt iets ten oosten van de eigenlijke hoek gaven echter naast een aanzienlijke zeetrek in ongeveer dezelfde richting ook een duidelijk gestuwde trek langs de kust te zien (fig. 5, Blaavands Huk 2). Blijkbaar rondde een deel der vogels de punt af, zodat zij op de hoek zelf niet werden waargenomen. Hun trekrichting wijzigde zich hierbij bijna 90°. Op een

Fig. 5. Samenvatting van de waarnemingen van trekkende Vinken in Dene-marken in 1959.

De cijfers bij de grafiekjes geven het totaal aantal waargenomen vogels weer.

Summary of observations on migrating Chaffinches in Denmark 1959. Figures to diagrams indicate total number of observed birds.

Data van waarneming. Dates of observation.

Post 1: 4, 5, 6, 7, 10 en 11 okt.	Post 5: 12 en 13 okt. (2 vlak bij elkaar gelegen posten)
Post 2: 8 en 10 okt.	
Post 3: 7 en 8 okt.	Post 6: 5, 6 en 7 okt.
Post 4: 5, 6 en 11 okt.	Post 7: 8, 9 en 10 okt.
	Post 8: 12 okt.

punt nog verder oostelijk langs de kust werd bijna uitsluitend gestuwde trek waargenomen (fig. 5, Sr. Oksby). Om te controleren of de voorkeursrichting van de in zee stekende Vinken overeenkwam met de richting van de breedfronttrek, werden ook waarnemingen gedaan in het binnenland en wel op twee punten, resp. 7 km (Oksby Plantage) en 30 km (Varde) ten oosten van Blaavands Huk. Op beide posten, gelegen in de bossen, werd inderdaad dezelfde standaardrichting waargenomen.

Oksby Plantage, de post die het dichtst bij de zee lag, gaf een complicatie te zien. Tussen 6 en 8 uur 's morgens was de hoofdrichting ongeveer ZZW. Na 8 uur werden er in toenemende mate ONO-richtingen waargenomen, zodat op een bepaald moment twee verschillende hoofdrichtingen werden waargenomen. De zuidelijke richting vertoonde bovendien nog een draaiing in de loop van de morgen van ZZW naar ZZO. Tenslotte bleef alleen de ONO-richting over. Vermoedelijk waren dit Vinken die bij het afzakken van de trekdrang wegtrokken uit het kale kustgebied naar de bossen om te fourageren. Inderdaad werd op de post Sønder Oxby soms waargenomen dat van een troep vogels, die de kust volgde, enkele afbogen naar het binnenland.

Op grond van deze waarnemingen moeten we aannemen, dat de voorkeursrichting van de in Zuidwest-Jutland doortrekkende Vinken ongeveer Z ten W is.

In fig. 6 is nu weergegeven wat op het ogenblik bekend is van de standaardrichtingen van de Skandinaafse Vink. De minder betrouwbare waarnemingen zijn met zebra-pijlen aangeduid. Bij het bestuderen van deze kaart moet men zich er rekenschap van geven dat het hier om gemiddelde richtingen gaat en dat bij elke pijl dus een bepaalde spreiding van richtingen behoort.

Het ziet er nu naar uit dat de vogels van Blaavands Huk afkomstig zijn uit Noorwegen. Dit vermoeden wordt gesteund door het feit dat op Helgoland overwegend Noorse Vinken gevangen worden. Het ligt dan voor de hand dat deze Vinken vanuit Noorwegen ook met een sterk zuidelijke en misschien zelfs wel enigszins oostelijke standaardrichting het Skagerrak zijn overgestoken. Dit punt zal in 1960 verder onderzocht worden. Mocht dit inderdaad zo blijken te zijn, dan is een moeilijk punt van het trekonderzoek weg-gewerkt. Immers, met de gangbare theorieën, waarbij ook in het Skandinaafse gebied een WZW tot ZW standaardrichting van de Noorse Vink werd verondersteld, was de oversteek van Skagerrak, bewezen als zij is door de ringvondsten, niet goed te begrijpen. De vanuit deze zelfde gezichtspunten veronderstelde rechtstreekse vlucht over de Noordzee van Noorwegen naar Engeland komt nu ook op losse schroeven te staan.

De Vinken, die boven de Deense eilanden zijn waargenomen, zijn waarschijnlijk vooral Zweedse broedvogels. Ook hun standaardrichting ligt zuidelijker dan men vroeger veronderstelde. Blijkbaar

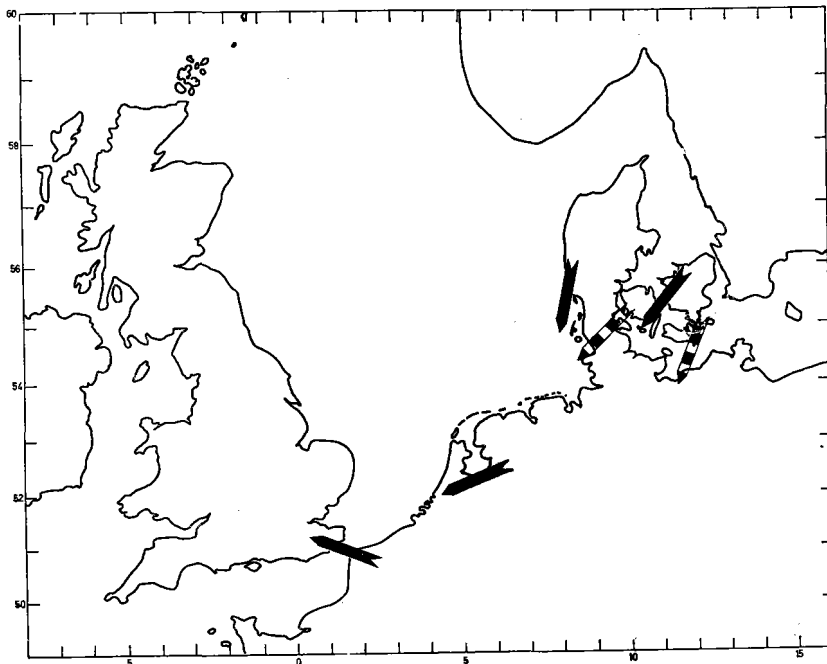

Fig. 6. Gemiddelde standaardrichtingen van de Skandinavische Vink in verschillende delen van zijn doortrekgebied. Minder betrouwbare richtingen zijn met zebrapijlen aangegeven.

Mean standard directions of the Scandinavian Chaffinch in various parts of its area of passage in autumn.

Based on Dutch campaigns 1957—1959.

Broken arrows indicate less well established directions.

splitst de Skandinaafse populatie zich onder invloed van de twee zakken in het schiereiland (Zuid-Noorwegen en Zuid-Zweden) in twee groepen, een (Noors) westelijke en een (Zweeds) oostelijke. De eerste groep bereikt de Duitse Bocht via Jutland, de tweede via de Deense eilanden (en waarschijnlijk zelfs over het zuidelijk deel van deze eilanden, gezien de opvallend sterkere trek bij Gedser). Hierna verlegt zich de standaardrichting van beide groepen samen naar WZW (Nederland) en verder zuidelijk naar WNW (Noord-west-Frankrijk).

Uit het feit, dat aan de Nederlandse duinkust relatief minder Zweedse vogels gevangen worden dan in West-België (zie Jaarverslag 1954), blijkt dat de Zweden na het passeren van de Duitse Bocht een iets zuidelijker trekrichting hebben dan de Noren, terwijl in het gebied hiervoor de situatie juist omgekeerd is. Dit feit is te begrijpen met de aanname dat beide groepen in de loop van hun herfsttrek hun standaardrichting min of meer geleidelijk naar het westen verleggen, maar dat deze draaiing bij de Noorse Vinken over een grotere hoek plaats vindt.

Het mechanisme van deze veranderende standaardrichting is niet te verklaren met een van de thans bekende oriëntatieprincipes, ook niet met een draaiïng onder invloed van de positie van het winterkwartier, zoals in het vorige jaarverslag werd gesuggereerd. De functie is echter duidelijk. De vogels bereiken hun winterkwartier zonder dat al te grote zeevlakten overgestoken behoeven te worden.

Behalve van de Vink werd op de besproken plaatsen ook de standaardrichting van de Spreeuw bepaald. Deze bleek in alle gevallen westelijker te liggen, nl. ZW in Blaavands Huk en ZW ten W op Seeland. Ook in Nederland is de richting van deze soort in het algemeen iets westelijker dan van de Vink. Deze richtingen wijzen alle ongeveer op het centrum van het winterkwartier en zijn dus voor deze soort wel in overeenstemming met een voortdurende doelgerichte oriëntatie op het winterkwartier. De Noorse Spreeuwen sluiten zich hierbij aan, want uit de ringgegevens is komen vast te staan, dat zij direkt van Noorwegen over zee naar Schotland en Noord-Engeland trekken.

Omdat doelgerichte oriëntatie blijkens de verplaatsingsproeven alleen door overjarige vogels wordt gebruikt, zouden we moeten aannemen dat de jongen zich steeds door de ouden laten meeslepen. Het lijkt niet waarschijnlijk dat dit altijd het geval is (vgl. Jaarverslag 1958) en mogelijkserwijs ondergaat de voorkeursrichting van de jonge Spreeuwen dus ook een draaiïng.

De hierboven vermelde waarnemingen werden gedaan door de dames L. CASIMIR, Y. M. DUMOULIN, B. E. E. DUYFJES, T. M. EMEIS, A. W. GREEP, H. L. HOOGHOUDT, A. A. M. C. JACOBS, M. MEIJER, J. C. MOOK-ANDREAE, H. F. PFAELTZER, I. QUENÉ-BOTERENBROOD, M. J. SCHEEN en de heren J. H. VAN BALEN, H. W. E. CROOCKEWIT, D. DEKKER, P. GLAS, J. HAECK, J. HULSCHER, H. N. KLUIJVER, C. DE KORT, J. MERTENS, J. H. MOOK, G. G. M. SCHULTEN, U. TOOLENS, B. WEZEMAN, M. C. J. DE WIT en de schrijvers.

Summary: Annual Report of the Vogeltrekstation for 1959

Experiments and ringing activities

During the years 1956—1959 nearly 1500 ringed teals have been displaced to Switzerland, after being caught in August and September in a duck-decoy in the province of Friesland.

The teal very probably interrupts its autumn migration on the favourable feeding grounds in Holland before going to the ultimate winter quarters.

The experiment was carried out to see whether displaced birds were able to return to the temporary summer residence by using goal orientation. However, the recoveries of both juveniles and adults were scattered around the release point. Those of the juveniles pointed mainly in two opposite directions: south-west and north-east.

In 1959 we started a new displacement experiment with starlings. A thousand ringed birds were released at Barcelona, Spain, near the valley of the river Ebro, which constitutes a very favourable winter quarter for starlings.

The birds were displaced when halfway on their migration route. The question arises whether the birds will finish their migration under the influence of the favourable wintering habitat. It can be seen in fig. 1 that most of the birds continue their migration. Hence, it is probable that the end of the migration route is determined mainly by internal factors.

Two recoveries of adult birds, 200 and 1000 km north of the release point, are very interesting. They confirm the results of former displacement experiments with starlings to Switzerland, which showed a goal orientation in adult birds. The experiment will be continued in 1960.

At the fowling-yard of the Vogeltrekstation near the Hague 10,221 birds were ringed in autumn. The numbers of birds ringed under the Leiden ringing scheme showed a tremendous increase (fig. 2).

Field observations

The camp for training students in observing visible migration was held at Oostvoorne. This locality had been chosen to study the influence of the estuaries on chaffinch and starling migration. As can be seen from fig. 3 and 4 chaffinches are strongly deflected to the south-east.

The study of the standard directions of the Scandinavian chaffinches in various parts of its area of passage in autumn was continued. Successful observations were carried out near Blaavands Huk and in West Seeland (fig. 5). At Blaavands Huk the standard direction could be determined to be mainly S by W. It might be that this direction had been induced by the direction of the coast line. However, about 30 km from the shore, inland the same direction prevailed. In W. Seeland the mean standard direction was observed to be SW by S.

All data concerning the standard direction of the Scandinavian chaffinch are shown in fig. 6. They suggest that the chaffinch reaches its winter quarters in England by means of a round about route around the North Sea. This provisional conclusion is supported by ringing results, which indicate that chaffinch migration across the northern part of the North Sea does not occur or is very rare. The observations at Blaavands Huk suggest that Norwegian chaffinches cross the Skagerak in a southern or south-eastern direction. They then pass through Jutland in a southern standard direction, turn to the WSW or W in Holland, and to the WNW in Northern France. In these countries they join with the Swedish birds.

A standard direction changing in this way is neither in accordance with a simple one-directional navigation, nor with goal orientation.

To study the problem further observations in the southern part of Norway and the German Wadden district have been planned for 1960.